

УДК 332.1

Т. О. Бардіна,
ст. викладач кафедри підприємництва і права,
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ШИШАЦЬКОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ З УРАХУВАННЯМ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

T. Bardina,
Senior Lecturer of the Department of Entrepreneurship and Law in Poltava state agrarian academy, Poltava

PROSPECTS FOR THE SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE SHISHAKY UNITED TERRITORIAL COMMUNITY, TAKING INTO ACCOUNT THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF AGRARIAN ENTERPRISES

У проаналізовано та наведено перспективи соціально-економічного розвитку Шишацької об'єднаної територіальної громади враховуючи соціальну відповідальність аграрних підприємств. На підставі попереднього аналізу розроблено та описано 4 основні, на нашу думку, найбільш імовірні варіанти розвитку цієї громади, враховуючи сучасну економічну, політичну та економічну ситуацію, що склалася в Україні.

In this article the prospects of social and economic development of Shishaky united territorial community are analyzed and given, taking into account the social responsibility of agrarian enterprises. Based on the previous analysis, 4 main, in our opinion, the most likely variants of the development of this community have been developed and described, taking into account the current economic, political and economic situation in Ukraine.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, соціальна відповідальність підприємств, сільські території, об'єднана територіальна громада, планування.

Key words: socio-economic development, social responsibility of enterprises, rural territories, united territorial community, planning.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним із важливих елементів функціонування та розвитку сільських територій є соціальна відповідальність аграрних підприємств. Складна політична та економічна ситуація, що склалася в Україні значно знизила можливості держави у виконанні своїх соціальних функцій. Аграрні підприємства є новою активною силою, що зможуть на рівні з державою забезпечувати розвиток сільських територій впровадженням політики соціальної відповідальності не лише щодо своїх співробітників, але і до розвитку об'єднаних територіальних громад, де знаходяться виробничі потужності цих підприємств, саме тому доцільно дослідити перспективи соціально-економічного розвитку Шишацької об'єднаної територіальної громади з урахуванням соціальної відповідальності аграрних підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання соціальної відповідальності аграрних підприємств не нове, над його досліджен-

ням, результати яких опубліковані у низці наукових робіт, працювали різні вчені, зокрема свої дослідження виконували В. Андрійчук, В. Дієсперов, Е. Карнегі, М. Фрідмен, А. Садеков, М. Туган-Барановський, В. Шаповал та ін.

На нашу думку, сьогодні в період впровадження реформи з децентралізації є нагальна потреба у дослідженні перспектив соціально-економічного розвитку Шишацької ОТГ, враховуючи соціальну відповідальність аграрних підприємств, що функціонують на території громади.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основною метою нашої статті є дослідження основних варіантів розвитку Шишацької ОТГ, враховуючи політику соціальної відповідальності аграрних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Планування розвитку Шишацької обласної територіальної громади, яке відбувалось

протягом 2015 р. значно відрізняється від цього планування, що здійснювалось нами протягом 2017 р., що можна пояснити кількома причинами. По-перше, та робота, що була проведена у 2015 р. мала місце екстреного та швидкого планування, в умовах прийняття Закону про децентралізацію, коли за короткий період часу створювався ряд потрібних на те документів.

По-друге, планування відбувалося в умовах геополітичної невизначеності та нестабільності напрямів на шляху до інтеграції України у Європейський Союз. Нині Україна визначилася із зовнішньополітичним вектором розвитку — підписала та ратифікувала договір з ЄС про Асоціацію та про можливість входження у зону вільної торгівлі без будь-яких вилучень чи обмежень. По-третє, цей план враховує умови політичної дестабілізації, військових дій на Сході країни, військово-політичного та дипломатичного протистояння з Російською Федерацією, що, на жаль, продовжується. По-четверте, той світовий порядок, який десятки років базувався на фундаментальних домовленостях, що склалися ще після Другої світової війни та закріплені системою міжнародних договорів, про непорушність державних кордонів і невтручання одних держав у справи інших, був зруйнований діями Росії, що вносить додаткові ризики для соціально-економічного планування, які сьогодні варто враховувати. По-п'яте, незважаючи на складну політичну ситуацію в Україні, у 2016 році Україна отримала значну підтримку міжнародних партнерів у прагненні долучитися до лідерів демократичного світового клубу та готовність світових лідерів розвитку допомогти Україні у здійсненні реформ, зокрема у сфері творення державної та регіональної політики.

Проаналізувавши діяльність та темпи розвитку Шишацької ОТГ, ми розуміємо, що назад дороги немає і найбільш вірогідним є два шляхи розвитку — динамічний або ж деградація. Саме тому, взявши за основу моделювання можливих сценаріїв розвитку, врахувавши прогностичні показники, що зазначені у Постанові КМУ від 27 серпня 2014 р. № 404 "Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2015 р. та основних макроекономічних і соціального розвитку України на 2016 і 2017 рр." та проаналізувавши оцінки експертів, що стосуються зовнішніх та внутрішніх ризиків розвитку України в цілому на 2015—2017 рр. нами описано кілька шляхів розвитку Шишацької ОТГ на короткострокову перспективу.

Отже, розглянемо кілька варіантів соціально-економічного розвитку Шишацької ОТГ на короткострокову перспективу.

Найпростіший варіант — "стандартний", якщо залишити все без змін та рухатися по інерції, коли соціально-економічну та політичну ситуацію можна охарактеризувати повною відсутністю системно діючих реформ та невтручання у процеси життєдіяльності громади.

Зважаючи на реалії сьогодення, цей варіант розвитку є абсолютно можливим. Усі попередні плани роботи та стратегії, що формувалися на рівні Шишацького району саме такий варіант і брали за основу, його основними характеристиками визначено:

- подальше поглиблення демографічної кризи, поступове скорочення чисельності населення, в т.ч. працездатного, особливо це стосуватиметься, в першу чергу, віддалених від центру громади населених пунктів;

- показники у загальній структурі регіональної економіки, швидше за все суттєво не зміняться, переважатиме сільське господарство і галузі, що із ними пов'язані, темпи приросту загалом відповідатимуть загальнообласним значенням;

- у структурі зайнятості, як і раніше, переважатимуть великі підприємства, де його приріст не прогнозується;

- не відбудеться значного зростання показників малого та середнього підприємництва;

- відбуватиметься подальша монополізація виробництва на території Шишацької ОТГ, що може викликати виникнення проблеми зайнятості населення;

- у соціальній сфері не відбудеться різких змін, якість надання послуг населенню буде поступово знижуватися.

При такому варіанті розвитку ні обласна влада, ні органи місцевого самоврядування не відіграватимуть значної ролі у плануванні та фінансуванні регіонального розвитку, їх головним завданням буде — забезпечити більш-менш логічний розподіл всіх ресурсів у межах відповідних повноважень.

Такий сценарій розвитку подій впливає із нинішньої, статистично зафіксованої динаміки економічного розвитку в Україні та області, проте він не враховує можливостей, які випливають із глобальних змін, що відбулись протягом 2014 р. і які можуть внести суттєві корективи у такий сценарій.

Варіант "довгочасне гальмування розвитку" — за тієї умови, що ситуація на Сході України і

далі буде погіршуватися і країна увійде у серйозну та складну військову конфронтацію з Російською Федерацією, а Полтавська область може стати прифронтовою територією. На нашу думку, при плануванні соціально-економічного розвитку Шишацької ОТГ такий варіант розвитку подій не варто відкидати, бо продовження ескалації воєнних дій на Сході України та входження Росії у конфронтацію із різними країнами світу створює серйозні загрози для всієї України, в тому числі і Шишацької ОТГ.

При такому варіанті розвитку подій у досліджуваній громаді можливе стрімке зниження економічної активності серед населення, повна чи часткова відсутність постачання електроенергії, газу, води, збільшення біженців та тимчасово переміщених осіб. У подібному варіанті розвитку видатки з державного та місцевого бюджетів будуть спрямовані виключно на підтримку соціальної інфраструктури та забезпечення найелементарніших умов для життя місцевого населення. Головними завданням керівництва Шишацької ОТГ будуть сконцентровані на забезпеченні функціонування найважливіших об'єктів соціальної інфраструктури та забезпечення членів громади мінімально необхідним рівнем послуг. Варто відзначити, що за таких умов, структура регіональної економіки може різко змінитися, оскільки великі аграрні підприємства, що займають лідерські позиції більшості економічних показників ОТГ у зв'язку із відсутністю можливостей для функціонування. Реалізація пропонованого нами плану соціально-економічного розвитку Шишацької ОТГ при цьому варіанті є надзвичайно складною, а у деяких пунктах навіть не можливою. Вірогідність такого варіанту не є надто високою.

Варіант "пришвидшеного розвитку" — керівництво Шишацької ОТГ максимально використовує весь свій наявний потенціал, зовнішні та внутрішні можливості для власного розвитку, максимально застосовуючи конкурентні переваги та ефективно використовує всі наявні ресурси. На нашу думку, цей варіант є вірогідним лише за умови глобальних змін у стосунках із світовими партнерами України. В цьому випадку одного лише бажання громади недостатньо, для реалізації такого варіанту потрібні відповідні передумови:

- завершення антитерористичної операції на Сході України;
- стабілізація внутрішньополітичної ситуації в країні;

— відбувається ряд реформ у питаннях децентралізації, коли органи місцевого самоврядування отримують повноваження, ресурси та зацікавленість у місцевому та регіональному економічному розвитку;

Україна швидко проходить процес інтеграції у європейський правовий простір, створивши національне законодавство, що у повній мірі буду відповідати правилам гри на світовому ринку, в першу чергу це стосується можливостей для започаткування власного бізнесу та контролю над його діяльністю;

— відбувається системна реформа у сфері податкової політики, що зможе стимулювати мешканців сільських територій до підтримки входження на них різних видів бізнесу;

— запроваджуються механізми державного фінансування проектів регіонального розвитку на основі кращого європейського досвіду та При реалізації цього варіанту в Шишацькій громаді має відбутися перехід від простого планування видатків до планування надходжень на основі розвитку власного потенціалу, використовуючи всі можливі механізми співпраці з іншими громадами, для економії бюджетних коштів, вкладаючи їх у спільні проекти для розвитку (Яреськівська, Ковалівська та Федунківська сільські ради).

Залучені ресурси мають бути використані для підтримки тих точок зростання, які формуватимуть додану вартість у всіх населених пунктах Шишацької ОТГ. Спрощення системи ведення бізнесу та податкової звітності має привести до активної політики підтримки малого та середнього підприємництва, що у свою чергу призведе до зростання частки ВРП громади і особливо це буде відчутно у структурі зайнятості населення.

Керівництво Шишацької ОТГ має провести потужну маркетингову політику, що дозволить не лише популяризувати а і вивести нашу продукцію на загальноукраїнський та європейський ринки, сприяючи при цьому залученню як внутрішніх, так зовнішніх інвестицій.

Особливе місце за такого варіанту розвитку посідає розвиток аграрних підприємств, оскільки відкриття ринків ЄС вплине на їх функціонування, оскільки концентрація виробництва в громаді є значно вищою від аналогічних у країнах ЄС, що надасть переваги у ринкових умовах. На нашу думку, зміниться і структура зайнятості населення, а це буде означати, що з'явиться можливість змінити тенденції до зменшення демографічних показників.

"Дійсний варіант розвитку" — реформи в Україні мають не системний характер, соціально-економічна ситуація кардинально не змінюється, а наявних ресурсів не вистачає для реалізації намічених завдань. Такий варіант є своєрідним поєднанням "стандартного" та "пришвидшеного" варіантів розвитку, в основу якого дуже вдало лягає досвід проведення реформ на загальнонаціональному рівні у різних сферах діяльності, коли потенційні можливості не використовуються у повній мірі.

На обласному рівні може виникнути проблема втручання окремих зацікавлених сторін, які можуть вплинути на обсяг фінансування запропонованих у плані соціально-економічного розвитку Шишацької ОТГ проектів. Не виключеною є можливість великих міст впливати на прийняття стратегічних рішень, тому можливо значна частина ресурсів буде витратиться у Полтаві, Кременчуці, Миргороді, Комсомольську, що не зможе вирішити проблеми розвитку сільських територій.

Складним і довготривалим є процес адаптації виготовлення продукції аграрними підприємствами до ринків ЄС, що може на певний час прискорити вивільнення робочої сили із цих же підприємств, що в свою чергу може стати стимулом для самозайнятості населення та зростання малого та середнього підприємства.

ВИСНОВОК

Аналізуючи різні варіанти розвитку у Шишацькій ОТГ, потрібно сформулювати чіткий план соціально-економічного розвитку, який має стати інноваційним, перспективним та абсолютно реальним мотиватором для реалізації всіх ідей. У визначених умовах навряд чи ми зможемо слідувати просто по інерції, оскільки зараз найвірогіднішими є два шляхи — динамічний розвиток або подальша деградація.

Соціально-економічний план розвитку Шишацької ОТГ повинен включати в себе визначення пріоритетних цілей, ключові завдання та пріоритетні заходи соціально-економічного розвитку досліджуваної громади на короткостроковий період, що враховує особливості запровадження реформ децентралізації в Україні.

Процес переходу до нових ринкових умов господарювання докорінно змінює місце і роль українських аграрних підприємств у соціальному розвитку людини, групи, територіальних співтовариств, селянського суспільства в цілому. Через це потрібно використати наявний потенціал для переосмис-

лення напрямків соціального функціонування аграрних підприємств та їх трудових колективів.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія / В.Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2005. — 292 с.

2. Дієсперов В.С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві: монографія / В.С. Дієсперов. — К.: ННЦ ІАЕ, 2008. — 340 с.

3. Концепція участі та методи залучення населення до розвитку територіальної громади [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=156>

4. Місцевий розвиток за участі громади: монографія: у 2 т. — Суми: Університетська книга, 2014. Том 2: Інституційні та прикладні аспекти управління місцевим розвитком, орієнтованим на громаду / За заг. Ред. Ю.М. Петрушенка. — Суми: Університетська книга, 2014. — 368 с.

5. Haughton, Graham. Community Economic Development. — Printed in the United Kindom for the Stationary Office by Albert Gait Ltd, Routledge, 2002. — 276.

References:

1. Andrijchuk, V.H. (2005), *Efektynnist' diial'nosti ahrarnykh pidpryemstv: teoriia, metodyka, analiz* [Efficiency of agrarian enterprises activity: theory, method, analysis], KNEU, Kyiv, Ukraine.

2. Diiesperov, V.S. (2008), *Efektynnist' vyrobnytstva u sil's'kohospodars'komu pidpryemstvi* [Efficiency of production in an agricultural enterprise], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

3. Il'chenko, N. V. (2010), "Concept of participation and methods of involving the population in the development of the territorial community", *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, vol.7, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=156> (Accessed 15 Sept 2017).

4. Petrushenko, Y.M. (2014), "Local development with the participation of the community", vol. 2, *Instytutsijni ta prykladni aspekty upravlinnia mistsevym rozvytkom, oriientovanyum na hromadu* [Institutional and applied aspects of community-based local development], Sumy, Universytetska knyga, Ukraine.

5. Graham H. (2002), *Community Economic Development*, Routledge, UK.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2017 р.